

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

ВИЩА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ І ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ

X Всеукраїнська
науково-методична конференція

28–29 листопада 2013 р.

Збірник праць конференції

Київ • НТУУ «КПІ» • 2013

УДК 378(063)
ББК 74.58я43
В55

Локальне електронне видання на CD-ROM

Вища освіта: проблеми і шляхи забезпечення якості : зб. праць
X всеукр. наук.-метод. конф., 28–29 листоп. 2013 р., Київ / М-во освіти і
науки України, Нац. техн. ун-т України «Київ. політехн. ін-т». –
Електрон. дані. – К. : НТУУ «КПІ», 2013. – 1 електрон. опт. диск (CD-
ROM); 12 см. – Назва з тит. екрана

**ВИЩА ОСВІТА:
ПРОБЛЕМИ І ШЛЯХИ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ**

X Всеукраїнська науково-методична конференція
28–29 листопада 2013 р.

Збірник праць конференції

Укладач: *Головенкін Володимир Павлович*, канд. техн. наук, доцент

Відповідальний
за випуск: *Гожій Сергій Петрович*, д-р техн. наук, доцент

За редакцією авторів

ISBN 978-966-622-604-7

© НТУУ «КПІ», 2013

ЩОДО ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ СТОМАТОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Фастовець О.О., Самойленко А.В., Котелевський Р.А.

м. Дніпропетровськ, ДЗ «Дніпропетровська медична академія Міністерства охорони здоров'я України»

Впровадження кредитно-модульної системи у вищу медичну освіту, як будь-яке нововведення, потребує диференційованого підходу до реорганізації та реструктуризації існуючої системи навчального процесу. Відповідно, задача адаптації задекларованих принципів Болонського процесу до існуючих реалій та багаторічних напрацювань залишається актуальною.

Стосовно навчання студентів-стоматологів, в найбільшій мірі, певні складності виникають в зв'язку з тим, що спеціальність передбачає не тільки володіння знаннями з дисципліни, а насамперед, високоякісне виконання професійних маніпуляцій. Цей принцип закладений в державних стандартах вищої стоматологічної освіти: освітньо-кваліфікаційній характеристиці (ОКХ), освітньо-професійній програмі та стандартизованих способах оцінки знань та вмінь – ліцензійованому іспиті «Крок 2. Стоматологія» та практично-орієнтованому державному іспиті зі стоматології.

Проблема полягає в тому, що впровадження кредитно-модульної організації навчального процесу передбачає превалювання самостійної роботи студента. Однак, надмірна акцентуація на фантомні методи не виправдовує себе належним чином, оволодіти стоматологічними маніпуляціями студент може лише в клініці. Робота з пацієнтом дозволяє закріпити практичні навички, отримані у процесі навчання, виробити здатність до прийняття самостійного рішення в питаннях діагностики і лікування, освоїти порядок оформлення медичної документації, навчитися правильно поводитися у трудовому колективі та приймати колегіальні рішення, оволодіти правилами деонтології та медичної етики. Практичні заняття, що проводяться під керівництвом викладача, є досить важливим етапом пізнавальної діяльності як елемент матеріалізованої дії, критерій істинності знань. Треба також наголосити, що підготовка лікаря повинна бути спрямована на формування мотиваційної, когнітивної та операційної складових подальшого професійного розвитку.

Зазначимо, що натеper навчання спеціалістів медичного профілю, зокрема стоматологів, ведеться за концепцією постійного інтегрованого тренінгу за трьома етапами удосконалення рівня майстерності на етапі додипломного навчання.

Перший етап передбачає оволодіння практичними навичками та уміннями з профільних дисциплін і тестування рівня їхнього засвоєння на практичних заняттях. Профільні клінічні кафедри для забезпечення повноцінного самостійного тренінгу практичних навичок створюють банки методичного забезпечення за рахунок обладнаннями фантомами, муляжами і тренажерами, що готує студентів до наступної роботи в клініці. Важливе місце на цьому етапі навчального процесу займає надання студенту можливостей отримувати новітню науково-практичну інформацію через постійно зростаючий бібліотечний фонд, новітні періодичні

видання, комп'ютерні інформаційні мережі, впровадження навчальних та контролюючих комп'ютерних програм.

Другий етап, практика зі спеціальності, при організації якої оцінюється початковий рівень умінь та навичок, ставиться завдання їх закріплення і розвитку, а наприкінці, кінцевий контроль рівня оволодіння, який відіграє вирішальну роль для третього етапу – інтеграції знань, умінь та навичок, самостійного поглибленого обстеження та лікування хворих, та підготовки до державної атестації.

В зв'язку із вищезазначеною системою підготовки спеціаліста, у методологічному обґрунтуванні проведення практичних занять нами означено три основні напрямки навчання: по-перше, формування клінічного мислення, по-друге, відпрацювання практичних навичок, в-третьєх, засвоєння культури спілкування із хворим. Відповідно до цього, основний час практичних занять (80%) відводиться для роботи в клініці. Найкраще виконанню завдання розвитку клінічного мислення у майбутніх лікарів відповідає клінічний розбір і оформлення історії хвороби у щоденнику. Разом з викладачем студент проводить первинне обстеження, визначає попередній діагноз, розбирає можливі варіанти лікування і вибирає найбільш прийнятний.

Наступний рівень оволодіння спеціальністю – відпрацювання мануальних дій, перелік яких впливає, перш за все, із професіограми лікаря-фахівця. Навчання здійснюється за переліком практичних навичок, обов'язкових до засвоєння, що переважно представляють собою клінічні маніпуляції.

Особливості навчального процесу з ортопедичної стоматології також потребують виділення певного часу (20%) роботі в зуботехнічній лабораторії, коли студенти мають можливість ознайомитися з технологіями виготовлення протезів, а також самостійно виконати деякі лабораторні етапи. Слід зазначити, що чітке розмежування маніпуляцій, диференційований облік їх засвоєння готує студента до практично-орієнтованого державного іспиту, в основі якого лежить саме демонстрація рівня оволодіння практичними навичками.

Нарешті, немаловажною складовою професійного навчання, якій необхідно приділяти увагу під час занять, є формування людських якостей відповідно до фаху лікаря, а саме здатності контролювати себе, володіти емоціями, гальмувати свої афективні реакції, адекватно поводити себе в ситуаціях стресу. Досвід свідчить, що найбільш успішною формою виховної роботи зі студентами є співбесіди з питань лікарської етики та деонтології, ілюстровані конкретними клінічними прикладами.

Наприкінці кожного модулю відбувається підсумковий модульний контроль, що передбачає оцінку рівня оволодіння мануальними навичками. В ідеалі залік відбувається біля крісла хворого, але на наш погляд, з урахуванням певної напруженості екзаменування, можливий і з використанням фантомів та наочних приладь. При багатоступеневій системі медичної освіти оцінка вказує на здатність людини до навчання на наступному етапі. Для підвищення об'єктивності ми практикуємо використання матриці індивідуальних результатів засвоєння практичних навичок, коли кожна з них оцінюється окремо, а оцінка за практичну частину підсумкового модульного контролю є середньою.

Однак такий практично-орієнтований підхід не виключає необхідність тестового тренування, спрямованого на адаптацію до процедури контролювання знань, зокрема під час ліцензійних іспитів, що має певний формат, структуру, зміст та якість. З позицій, що наголошені, тест формату «А», який використовується для студентів на клінічних кафедрах, переосмислюється, він розглядається як типова,

або нетипова клінічна ситуація, щодо якої необхідно визначитися в плані лікувально-діагностичних заходів. Для вирішення тесту студент, насамперед, повинен використати власний практичний і теоретичний досвід, і лише у разі потреби звернутися до першоджерела. На наш погляд, головним у підготовці до ліцензійних іспитів є необхідність такої теоретичної підготовки, яка має практичне підґрунтя та передбачає не заучування тисяч тестів, а в першу чергу, клінічне мислення в кожній ситуації, що описується в тесті, по аналогії з «пацієнтом в стоматологічному кріслі». Авжеж, головна задача підготовки лікаря-стоматолога не «знання задля знання», а спроможність їх застосування для розв'язання проблем, які виникають під час прийняття рішень.

Відкритим залишається питання про можливість проведення виробничої практики упродовж навчального року за накопичувальним принципом, що відповідає принципам кредитно-модульної системи навчання, в якості альтернативи цикловому методу. Перевагами теперішньої організації практики слід визнати можливість студентів брати участь в наданні стоматологічної допомоги хворим протягом усього циклу лікування від звернення та обстеження до встановлення діагнозу, санації та протезування хворого, а також так зване «занурення у професійне середовище».

З іншого боку, характер лікування стоматологічних захворювань дискретний, що не виключає можливості опрацювання практичних навичок під час навчального року, тобто закріплення теоретичного матеріалу, відразу після оволодіння ним. До того ж, така форма допомагає формуванню висококваліфікованого стоматолога загальної практики, який на одному хворому послідовно здійснює весь обсяг терапевтичних, а потім протетичних заходів лікування. Практика європейських і американських медичних шкіл, де студенти багато навичок засвоюють самостійно в університетських клініках, на жаль, поки обмежена, тому що припускає, по-перше, наявність оснащених на сучасному рівні баз, а, по-друге, вимагає значного збільшення кількості співробітників кафедр. Звідси виникає потреба збільшення клінічної бази кафедр для забезпечення не тільки навчального процесу за розкладом, але й щоденного відпрацювання практичних навичок студентами-практикантами.

І на останнє, щодо диференційованого підходу в навчанні студентів-іноземців, серед яких, зокрема, спостерігається тенденція проходження практики зі спеціальності у власній країні, що повністю виправдано з огляду на можливість адаптації отриманих знань та вмій і полегшення процесу становлення фахівця в майбутньому. Ми вважаємо вельми перспективним серед даного контингенту студентів розробку та впровадження дистанційних форм навчання. Доцільним є застосування як синхронних, педагогічних (за принципом безпосереднього активного спілкування), так і асинхронних, інформаційних технологій (створення, передача і збереження навчальних матеріалів, організація і супроводження навчального процесу дистанційного навчання за допомогою телекомунікаційного зв'язку).

Зрозуміло, що навчання лікаря-стоматолога практичних навичок вимагає традиційного очного контакту, але вся теоретична підготовка та вправи у прийнятті рішень можуть проходити в дистанційній формі. Для того щоб правильно розподілити час навчання на дистанційну і традиційну «фази», немає необхідності в переробці навчального плану. Слід лише правильно сформулювати інформаційний блок у форматі модульного робочого плану для самостійної роботи, а також сформулювати потребу до використання цього ресурсу «заліковими балами» – балами, які отримусь

студент за індивідуальну роботу на сайті. Для освоєння клінічних дисциплін особливе значення має забезпечення студентів якісними відеоматеріалами навчально-інформаційного змісту (тематичні майстер-класи), комп'ютерними навчальними системами в мультимедійному варіанті, тренажерами у віддаленому варіанті (покрокові алгоритми дій), засобами навчання на основі експертних навчальних систем.

Як висновок, розроблені державні стандарти вищої стоматологічної освіти рівня «спеціаліст», відповідно до сучасних вимог, зорієнтовані не на змістовні, тимчасові й організаційні параметри навчального процесу, а, насамперед, на компетенцію, тобто готовність і здатність випускників стоматологічних факультетів вищих медичних навчальних закладів країни після одержання диплому виконувати професійну діяльність. Саме на таких методологічних принципах і професійно-діяльністному підході до цільової спрямованості навчального процесу орієнтований навчальний процес для студентів-стоматологів. Адаптація теперішньої системи організації навчання на профільних кафедрах стоматологічного факультету в контексті кредитно-модульної системи потребує сполучення самостійної теоретичної підготовки з відпрацюванням практичних навичок під контролем викладача. Відкритим залишається питання про можливість проходження виробничої практики протягом навчального року за накопичувальним принципом, що потребує розширення клінічної бази навчальних закладів. Вельми актуальним для оптимізації методологічного забезпечення виробничої практики є розробка та впровадження дистанційних форм навчання, особливо під час закордонного стажування студентів-іноземців.